

Børn og unge har ret til beskyttelse på arbejdsmarkedet

96 pct. oplever brud på deres rettigheder

Børn skal beskyttes mod arbejde, der kan udgøre en risiko for deres sikkerhed, sundhed og udvikling. Det står i børnekonventionens art. 32.

Blandt andet derfor har Danmark historisk set taget skridt i retning af en øget beskyttelse af børn og unge, der arbejder. Men i september 2024 indgik samtlige af folketingets partier en ny aftale (*Aftale om flere unge i fritidsjob*), hvis formål er, at flere børn og unge – udover at gå i skole og uddanne sig – skal arbejde. Derfor vil aftaleparterne lempe reglerne for hvornår og med hvad, børn og unge kan arbejde. Aftalen er et nybrud med den historiske tradition i retning af mere børnebeskyttelse og er i et børnerettighedsperspektiv bekymrende uden yderligere beskyttelsestiltag.

Børnerådet anerkender værdien af at børn og unge oplever at være en del af en arbejdsplads og at det kan have en række positive effekter. Men respekten for børns rettigheder skal følge med. Og her taler tallene deres tydelige sprog. Hele 96 % af børn og unge, der arbejder, oplever brud på deres rettigheder.

Det er i sig selv problematisk i et børne- og ungeliv, men kan også have en række langsigtede konsekvenser, da forskning dokumenterer at arbejdsmiljømæssige påvirkninger har en akkumuleret effekt, dvs desto tidligere børn og unge debuterer desto større risiko for deres (arbejds)liv på den lange bane.

Derfor bør de nye regler få følgeskab af øget kendskab til – og efterlevelse af – børn og unges rettigheder samt et styrket sikkerhedsnet under de børn og unge, der arbejder.

Børnerådets anbefalinger til politiske tiltag

- Iværksæt oplysningsarbejde til virksomheder, forældre og børn og unge om rettigheder
- Undersøg potentialet i en ungearbejds miljøcertificering
- Tag ansvar for en løsning, der giver børn og unge adgang til faglig og juridisk hjælp
- Styrk arbejdstilsynets indsats og kompetencer på børne- og ungeområdet
- Prioriter forskning i børn og unges arbejdsmiljø og evaluering af nye regler

Uddybende anbefalinger

Iværksæt oplysningsarbejde om rettigheder til børn og unge og forældre samt arbejdsgivere

Hele 30 pct. af de arbejdende børn og unge kender ikke eller er usikre på deres rettigheder. Det er ikke godt nok. Børn, unge og forældre skal klædes på til at råbe op, hvis tingene ikke er, som de bør være.

Og tallene vidner om, at tingene ofte ikke er, som de skal være. Aktuelt svarer 80 pct. af de adspurgte unge mellem 13-15 år, at de oplever at have længere arbejdstid end det tilladte på skoledage og 23 pct. af de 13-17 årige oplever at de selv skal finde en afløser ved sygdom, imens 46,9 pct. ikke får løn under sygdom. Det giver grund til at være bekymret for arbejdsgivernes rettighedskendskab.

Når ambitionen er, at flere børn og unge skal være en del af arbejdsmarkedet, er det et rimeligt krav at stille, at arbejdsgiverne er rustede til at tage den særlige opgave på sig, herunder som et minimum at efterleve børn og unges rettigheder. En forudsætning her for er, at rettighedskendskabet blandt arbejdsgiverne øges.

Et styrket oplysningsarbejde ud mod børn, unge og forældre skal således gå hånd i hånd med en styrket oplysningsindsats til arbejdsgivere, der ønsker at ansætte børn og unge.

Undersøg potentialet i en ungearbejdsmiljøcertificering

Når børn og unge har særlige rettigheder og samtidig er en særlig udsat gruppe på arbejdsmarkedet, kalder det på et skærpet ansvar for, at de arbejdspladser, der ansætter børn og unge er deres opgave bevidst.

Børn og unge arbejder ofte i nogle af de brancher, som kan være præget af både fysisk og psykisk hårdt arbejde. Det gælder fx ift. til tunge løft og skub i forbindelse med rengørings- og lagerarbejde, men også ift. kundekontakt (herunder risiko for verbale overfusninger, vold, seksuelle krænkelser mm) i supermarkeder, bagerier, cafeér og ikke mindst fx hotel- og restaurationsbranchen, hvor der ofte også udskænkes alkohol.

Som tallene ser ud lige nu mangler en tredjedel af børn og unge mellem 13-17 år instruktion og oplæring, hvilket udgør en risiko for, at arbejder ikke er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Vi kan se, at 30,6 pct. løfter eller skubber mere end tilladt og at 17,1 pct. oplever at få fysiske mén, som fx rygsmerter, udslæt mm. af deres arbejde. I forhold til det psykiske arbejdsmiljø gælder det, at knap 15 pct. af de unge mellem 13-17 år har følt sig utrygge på deres arbejde.

Der kan være meget stor forskel på, hvor opmærksomme arbejdspladserne er på at gøre arbejdspladsen børne- og ungevenlig og fx sætter ekstra tid af til oplæring og instruktion, sidemandsoplæring, mentorordninger mm. Derfor bør vi sørge for, at det kun er de arbejdspladser, der tager ansvaret på sig, der kan benytte børn og unges arbejdskraft. Det kan fx sikres gennem en ungearbejdsmiljøcertificering.

Tag ansvar for en løsning, der giver børn og unge adgang til faglig og juridisk hjælp

Vores arbejdsmarked er baseret på den danske model, hvor dét at være organiseret i en fagforening er sikkerhedsnettet under arbejdstagerne. Men 91,2 pct. af de børn og unge, der arbejder, er ikke organiseret i en fagforening. Det betyder at børn og unge er langt dårligere stillet, når de oplever brud på deres rettigheder.

Det er i sig selv problematisk, men desto alvorligere i lyset af, at børn og unge oftere har en løsere tilknytning til arbejdsmarkedet med kortere ansættelser, flere brancheskifte og desuden arbejder under andre og skærpede regler end deres voksne kollegaer.

Det er afgørende, at børn og unge har et sted at gå hen med deres oplevelser. Både med henblik på at forebygge at arbejdet får yderligere konsekvenser for deres sikkerhed og sundhed, men også med henblik på at få juridisk hjælp til at håndtere deciderede regelbrud.

Det kalder samlet set på en løsning tilpasset børn og unge. Derfor bør staten tage sin forpligtigelse til yde børn en særlig beskyttelse alvorligt og sørge for, at *alle* børn og unge har adgang til faglig og juridisk hjælp, når de arbejder.

Styrk arbejdstilsynets indsats og kompetencer på børne- og ungeområdet

Når der er et politisk ønske om, at børn og unge i videre omfang end i dag, er en del af arbejdsmarkedet, skal det fælles sikkerhedsnet i Arbejdstilsynet også være egnet til at understøtte børne- og ungeområdet specifikt. Arbejdstilsynet spiller en afgørende rolle i forhold til vejledning om – og tilsyn med – hvordan børns og unges rettigheder overholdes, når de arbejder.

Når Arbejdstilsynet har et stigende antal særlige (og nye) opgaver i relation til børn og unge bør det afspejles i Arbejdstilsynets indsatser såvel som kompetencer.

Prioriter forskning i børns og unges arbejdsmiljø og evaluering af nye regler

Forskning om børns og unges arbejdsmiljø, herunder forebyggelse er særdeles sparsom. Der mangler viden om, hvilke specifikke værktøjer og tilgange der er egnede til at forbedre unges arbejdsmiljø.

Når vi tillader børn og unge, som er en særlig beskyttet gruppe, at arbejde – og nu også lempes reglerne her for – kræver det at forskning og evaluering af de nye regler prioriteres. Det gælder i særdeleshed ift. til de 13-14 årige, som arbejdsmiljøforskningsmæssigt er en stort set ubeskrevet aldersgruppe.

Hvis børns rettigheder tages alvorligt, skal det være et eksplicit mål for evalueringsresultaterne, at efterlevelsen af børns rettigheder bedres i de kommende år og at man fra politisk hold er klar til at iværksætte supplerende tiltag, såfremt det ikke er tilfældet.

Litteratur

Arbejdstilsynets nationale overvågning 2023: <https://at.dk/arbejdsmiljoe-i-tal/national-overvaagning-af-arbejdsmiljoeet-blandt-loenmodtagere/arbejdsmiljoe-og-helbred-2012-2018/>

Dyreborg J., Sundstrup E., Seeberg K. G. V, Clausen T. og Andersen L. L. (2024). Systematic Review of Workplace Interventions to Support Young Worker's Safety, Work Environment and Health

Dyreborg, J., Sundstrup, E., Jørgensen, A., Kristiansen, J., Hougaard, K. S., & Johnsen, NFA. (2018). Unges arbejdsmiljø og helbred

Effekten af at have et fritidsjobs på udviklingen af kompetencer og risikoadfærd, VIVE 2022:
<https://www.vive.dk/da/udgivelser/effekten-af-at-have-et-fritidsjobs-paa-udviklingen-af-kompetencer-og-risikoadfaerd-2z1606vj/>

Jobpatruljens evalueringsrapport 2023: <https://www.jobpatruljen.dk/wp-content/uploads/2023/12/Jobpatruljens-evalueringsrapport-2023.pdf>

Jobpatruljens evalueringsrapport 2024: <https://www.jobpatruljen.dk/wp-content/uploads/2024/11/Jobpatruljens-Evalueringsrapport-2024.pdf>

Nielsen, K. T., Larsson, N., Christiansen, S. W., Gørlich, A., Madsen, I. E. H., & Dyreborg, J. (2023). Risiko for vold, trusler og seksuelle krænkelser blandt unge 15-17 årige i hotel og restaurationsbranchen: En forskningsbaseret undersøgelse af restaurationslovens § 27 om unge 15-17 åriges beskæftigelse på steder med udskænkning af alkohol.